

belief in the versatility of the ordering system and has generated multiple experiments of combining the order with elements of other styles. The greatest blow to the prestige of the ordering system as the most widespread language was given in the early twentieth century by representatives of the "modern movement", who put forward the idea of finding absolute universal forms and purification of architecture from all kinds of historical heritage. However, modernism failed to completely cross out the order of architectural practice, and as early 1930s we observe the emergence

parallel with the modernism processes of formation the Art Deco currents, which again take over the warrant system. The sharp criticism of modernism in the 1950s-1970s raised the question of whether it is legitimate to use the classical warrant system in modern times and how it can be applied and how has the semantics of warrant changed? This has proved to be one of the leading issues of postmodernism, which is still under discussion.

Keywords: order semantics, postmodern movement, semiotic analysis, dictionary of warrant forms.

DOI: 10.29295/2311-7257-2019-98-4-147-153

УДК 711.4

Руденко А. О.

*Харківський національний університет будівництва та архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002; e-mail: alinarudenko75@gmail.com; orcid.org/0000-0001-5416-7306)*

ВІДНОВЛЕННЯ ДЕГРАДУЮЧИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК АКТУАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні гостро постає питання деградуючих виробничих територій у всьому світі. Починаючи з середини ХХ століття, у процесі становлення постіндустріальних відносин країни світу стикаються з глобальною проблемою деградованих територій в структурі міста, більшість з яких є виробничими. Деформація промислово-виробничого комплексу індустріального періоду не відповідає вимогам сьогодення та призводить до появи деградуючих територій. В умовах становлення в Україні постіндустріального суспільства поява деградуючих виробничих територій в межах держави стає очевидною, а на перший план виходять питання їх відновлення. Таким чином, завданням дослідження є пошуки оптимальних шляхів відновлення виробничих територій в постіндустріальних умовах та формування основних підходів до відновлення деградуючих промислових територій.

Ключові слова: глобальний етап урбанізації, індустріальне та постіндустріальне суспільство, деградація виробничих територій, відновлення.

Вступ. Протягом історії цивілізації міські поселення завжди потерпали від природних або антропогенних катаклізмів. Вибір між їх відновленням або повним знищенням ставав кожного разу актуальним питанням для свого часу. Існує безліч прикладів, коли населенні пункти завдяки своїм геополітичним та соціально-економічним умовам неодноразово як «фенікс із попелу» поставали на одному й тому ж місці. А існують такі, що після якоїсь катастрофи назавжди зникали під товстими шарами історичного пилу.

Але ще ніколи питання роботи з деградуючими територіями не поставало так гостро як у період переходу від індустріального до постіндустріального суспільства в умовах глобального етапу процесу урбанізації.

Глобальний етап відраховується з другої половини ХХ століття та

пов'язаний з поглибленням науково-технічного прогресу, новим якісним рівнем не тільки промислового виробництва, а й розвитком багаточисельних невиробничих галузей, сфери послуг, науки, освіти. Саме в його надрах формується постіндустріальне суспільство як нова технологічна епоха з галузевим та професійним розподілом праці.

Не зважаючи на свою вичерпаність, яка була зафіксована у 1996 році конференцією Хабітат II, що пройшла під егідою ООН у Стамбулі, індустріальний період залишив у спадок цивілізації серйозні проблеми, пов'язані певною мірою з особливостями сучасного етапу процесу урбанізації.

Перш за все це розвиток найкрупніших міських поселень з чисельністю населення 500 – 1000 тисяч осіб та більше – глобальних (світових міст) – центрів

розвитку цивілізації та формування на їх основі надміських форм розселення – агломерацій та мегалополісів.

Цей процес на певному етапі призводить до екстенсивного розвитку найкрупніших міст та їх виробничих територій, поглинання природного середовища приміських зон, ускладненню міських планувальних структур, ущільненню забудови міських територій та підвищенню рівня містобудівного освоєння взагалі на фоні поглиблення екологічних проблем.

Згодом деформація промислово-виробничого комплексу індустріального періоду як такого, що не відповідає вимогам сьогодення, призводить і до появи деградуючих територій. У першу чергу в разі, коли не відбувається диверсифікація економічної бази міста з її модернізацією, реструктуризацією або створенням кластерів інноваційної економіки, цей процес зачіпає території промислових підприємств та їх санітарно-захисних зон.

У процесі становлення постіндустріальних відносин країни світу стикаються з глобальною проблемою деградованих територій в структурі міста, більшість з яких є виробничими, починаючи з середини ХХ століття. Своєрідною реакцією на це явище була розробка концепції формування «екосіті», на зміну якої прийшла концепція сталого розвитку, що доречі признала «екосіті» сталими поселеннями, та виникнення «розумних міст».

В умовах поступового становлення в Україні постіндустріального суспільства, що проявляється в деяких здвигах господарського комплексу ряду областей в бік третинного та четвертинного секторів економіки, поява деградуючих виробничих територій в межах держави стає очевидною, а на перший план виходять питання їх відновлення, що здаються особливо **актуальними** в контексті акцентів на головний розвиток промислового виробництва у господарських комплексах міст протягом досить довгого історичного періоду.

Мету дослідження, в контексті сказаного вище, становлять пошуки оптимальних шляхів відновлення виробничих територій як таких, що знаходяться у

найбільш критичному стані в постіндустріальних умовах.

Об'єкт дослідження – деградуючі виробничі території в структурі індустріальних міст України.

Предмет дослідження становить формування основних підходів до відновлення деградуючих промислових територій.

Результати дослідження. Сьогодні місто розглядається як складна нелінійна система, здатна до самоорганізації.

Система (грец. - складене з частин, ціле, з'єднання) – це поєднання об'єктів (з їх властивостями і відносинами) з впорядкованими взаємними зв'язками, що додають поєднанню нові якості:

- Цілісність, що розуміється як наявність єдиної для всього поєднання мети, функції, якої не було у окремого складового елемента;
- Автономність - прагнення до великої внутрішньої впорядкованості, заповненню відсутніх функцій та елементів;
- Сталість, що розуміється як прагнення до збереження або такого розвитку структури, яке забезпечує відправлення системою генералізованої функції. (Алаев Е. Б. Соціально-економічна географія: понятійно-термінологічний словник. М., 1983).

В свою чергу, складною системою є система, деякі елементи якої самі представляють собою системи, виступаючи в якості підсистем складної системи.

В контексті цього, всі процеси, що відбуваються в місті можуть розглядатися з позиції системного підходу.

Процес (лат. processus - «течія, хід, просування») – послідовна зміна станів чого-небудь, стадій розвитку даного явища, а також певна сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певної мети. Кожен процес за своїм визначенням припускає зміну і рух.

При цьому рух, що супроводжується втратою раніше характерних системі властивостей А. В. Болдачов позначає словом «**деградація**» (від лат. degradatio – зниження). Слід зазначити, що не кожен рух, що супроводжується появою або зникненням будь-якої якості, можна визнати

розвитком або деградацією. Суттєвою ознакою розвитку (деградації) системи є перехід її до іншого рівня організації, рівня функціонування, рівня складності.

В той же час термін «деградація» Мельничук О.С. в словнику іншомовних слів, 1974 р. трактує як рух назад, поступове погіршення, занепад, втрата якихось властивостей. Деградація може вести до знищення системи – втрати сталості.

Деградація може розглядатися на кількох ієрархічних рівнях:

- Місто – коли спостерігається деградація основних його підсистем: населення, економічного базису, соціо-культурної складової та функціонально-планувальної структури в цілому;
- Функціонально-планувальна зона – втрата функції повністю або частково, матеріальний знос;
- Містобудівні вузли, комплекси, об'єкти в структурі міста – втрата містобудівного значення, старіння всієї функції або середовища для її реалізації, матеріальний знос (рис. 1).

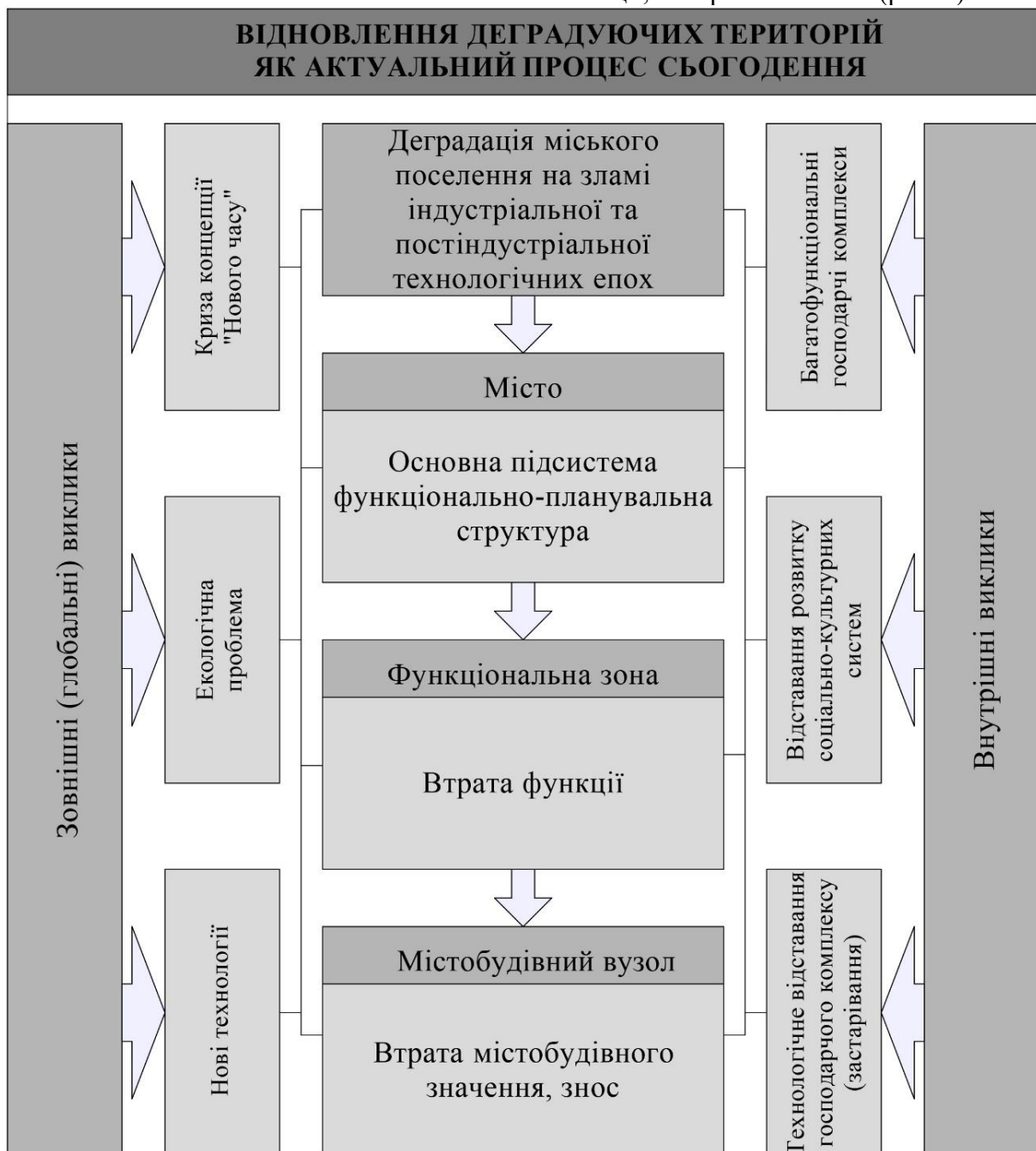

Рис. 1. Відновлення деградуючих територій як актуальний процес сьогодення

В першу чергу в умовах зміни технологічних епох індустріального та постіндустріального суспільства виробничо-промислова складова господарського комплексу випробовує найбільший тиск нових викликів.

Якщо своєчасно не відбувається перехід на рейки «нової індустріалізації» деградація виробничих територій станеться неминучою.

«Нова індустріалізація» може розглядатися як відновлення виробничих комплексів в нових умовах. Багато розвинених державах Європи, Азії та США відтворюють це в рамках концепції «Нової індустріалізації». Так, після тривалої кризи, в країнах ЄС було вирішено спрямувати курс на відтворення індустріалізації, підтримку інноваційних технологій. В свою чергу, для промисловості ЄС важливим завданням стає створення екологічно чистих виробництв і транспорту, а цифрові продукти і технології, при цьому, відіграють роль основного фактору відродження європейської промисловості.

Для України «Нова індустріалізація» може бути одним з головних рішень при принципово новому підході до розвитку нових підприємств та модернізації існуючих, за умови необхідності підтримки базових галузей виробництва.

Відновлення – процес, складна динамічна система, що розподілена в просторі та часі.

На думку А. В. Болдачова, відновлення – процес, коли щось покращується або вдосконалюється після поганого стану, процес внесення змін до чогось, щоб покращити його, щоб воно стало більш успішним, коли щось починається знову після зупинки на певний час.

Сьогодні, існує інший термін, що також має на увазі відновлення - реабілітація (від лат. *rehabilitatio* — поновлення втраченого) – 1) Сукупність науково-обґрунтованих заходів щодо відновлення культурних та функціональних властивостей об'єктів культурної спадщини (Про внесення змін до Закону України Про охорону культурної спадщини (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 5, ст.114). 2) Архітектурна реабілітація –

комплекс дій та методів проектування щодо відродження (реставрації, реконструкції, адаптації, консервації тощо) міського середовища, території, архітектурного ансамблю, окремих будівель і споруд, інтер'єру та його деталей у зв'язку з їхнім історичним та архітектурно-культурологічним значенням, із повною або частковою зміною первісного функціонального призначення для поліпшення середовищних показників та психологічного аспекту сприйняття об'єкта. (Іванов-Костецький С.О., 2011).

Включає різні підходи в залежності від характеру ураження:

- Згідно з Cambridge Business English Dictionary, **ревіталізація** – процес, що змушує щось рости, розвиватися або знову ставати успішним. Також, ревіталізація вважається відродженням території з урахуванням сучасних умов. Утворення нових житлових, рекреаційних, громадських, ландшафтних утворень.
- **Адаптація** (від лат. *adapto* — пристосовую) — пристосування, процес пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища.
- **Модернізація** (від фр. *modernisation* – оновлення, удосконалення) – надання будь-чому сучасного вигляду, переробка відповідно до сучасних вимог (Мельничук О.С., 1974).
- **Музесфікація** – сукупність науково обґрунтованих заходів щодо приведення об'єктів культурної спадщини у стан, придатний для екскурсійного відвідування (Про внесення змін до Закону України Про охорону культурної спадщини (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 5, ст.114).
- **Реновація** – комплексне оновлення архітектурно-ландшафтного міського середовища, тобто одночасне реконструювання об'єктів і простору, в якому вони є; адаптивне використання будівель, споруд, комплексів зі зміною їхнього функціонального призначення (Цигичко С.П., 2007).

Відновлення може включатися в лобому часовому моменті процесу деградації.

На сьогоднішній день, можна виділити три основні підходи до вирішення відновлення (реабілітації) деградованих територій:

- Повний знос та нове будівництво;
- Часткове відновлення (реконструкція);
- Застосування нових конструкцій, нова конструктивна схема.

В Україні у практичній площині дану ситуацію можна розглянути на прикладі великого міста Суми, що стрімко розвивався в індустріальний період в різних промислових галузях. Зараз же більшість виробничих територій знаходяться в процесі деградації, що впливає на структуру міста в цілому та його розвиток.

Виробничі території м. Суми можна за станом деградації поділити на ряд типів:

- Підприємства, що функціонують;
- Підприємства, що функціонують, але не на всю потужність, та не використовують всю територію;
- Підприємства, що деградує протягом років;
- Підприємства, площі яких поділені невеликими підприємствами з різними функціями, що не передбачає реабілітації території в цілому (рис. 2).

Рис. 2. Типи виробничих територій за станом деградації

Таким чином, проаналізувавши реальний стан деградованих виробничих територій в структурі великого міста, на прикладі м. Суми, можна зробити висновки, що існуюча проблема потребує науково-обґрунтованих рішень щодо відновлення деградованих територій, зокрема, виробничих.

Висновки

1. Таким чином, у процесі становлення постіндустріальних відносин країни світу стикаються з глобальною проблемою деградованих територій в структурі міста, більшість з яких є виробничими, починаючи з середини ХХ століття. Перехід від індустріального до постіндустріального періоду спровокував загострення питань вирішення проблем з деградуючими територіями.
2. Сьогодні місто розглядається як складна нелінійна система, здатна до самоорганізації, що являє собою поєднання об'єктів з впорядкованими взаємними зв'язками, що додають поєднанню нові якості: цілісність, автономність, стійкість. В контексті цього, всі процеси, що відбуваються в місті можуть розглядатися з позиції системного підходу.
3. Деградацією є рух, що супроводжується втратою раніше характерних системі властивостей. Суттєвою ознакою деградації системи є перехід її до іншого рівня організації, рівня функціонування, рівня складності.
4. Деградація може розглядатися на кількох ієрархічних рівнях: місто – коли спостерігається деградація основних підсистем: населення, економічного базису, соціо-культурної складової та функціонально-планувальної структури в цілому; функціонально-планувальна зона – втрата функції повністю або частково, матеріальний знос; містобудівні вузли, комплекси, об'єкти в структурі міста – втрата містобудівного значення, старіння всієї функції або середовища для її реалізації, матеріальний знос.

Деградовані території потребують відновлення, що розглядається як процес,

«АРХІТЕКТУРА»

складна динамічна система, що розподілена в просторі та часі. Термін «відновлення» включає різні підходи в залежності від характеру ураження: ревіталізація, адаптація музеєфікація, реновація. Відновлення може включатися в будь-якому часовому моменті процесу деградації. «Нова індустріалізація» може розглядатися як відновлення виробничих комплексів в нових умовах.

5. На сьогоднішній день, можна виокремити три основні існуючі підходи до відновлення деградованих територій: повний знос та нове будівництво; часткове відновлення (реконструкція); застосування нових конструкцій, нова конструктивна схема.
6. Серед деградованих територій можна виділити типи за станом деградації: підприємства, що функціонують; підприємства, що функціонують, але не на всю потужність, та не використовують всю територію; підприємства, що деградують протягом років; підприємства, площі яких задіяні невеликими підприємствами різної функції, що не передбачає реабілітації території в цілому.

Проаналізувавши реальний стан деградованих виробничих територій в структурі міста можна зробити висновки, що існуюча проблема потребує науково-обґрунтованих рішень щодо відновлення деградованих територій, зокрема, виробничих.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болдачев А. В. *Новации. Суждения в русле эволюционной парадигмы*. СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2007. 256 с.
2. Данилов С.М. Информационно-накопительная матрица анализа функционирования и развития города как открытой динамической системы. *Научный вестник будівництва*. Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2018. том 91. №1. С. 54-60.
3. Иванов-Костецкий С.О. *Принципы архитектурно-функциональной реабилитации исторических промышленных зданий та споруд*: дис. ... канд. архіт.: 18.00.01. Львів: Нац. ун-т «Львів. політехніка». 2011. 192 с.
4. Ладигіна І.В. Розселення як складна система. *Інноваційні технології в архітектурі і дизайні*: Колективна монографія / Під заг. ред. В.П. Сопова, В.П. Мироненка. Харків: ХНУБА, 2019. С. 131-137.

5. Структурно-планувальні аспекти формування «нової індустріалізації» в Харківській обласній системі розселення. *Досвід та перспективи розвитку міст України*. Київ: ДП УДНДВПМ «ДІПРОМІСТО», 2015. Вип. 29. С. 143-157.
6. Ладигіна І.В., Руденко А.О. Особливості відновлення деградованих виробничих територій в структурі великого міста (на прикладі м. Суми). *Научный вестник будівництва*. Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2017. Т. 93. №3. С. 71- 79.
7. Малова А. И. Промышленные центры как среда формирования полифункциональных архитектурных пространств. *Научный вестник будівництва*. Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2017. Т. 90. №4. С. 48-53.
8. Мельничук О.С. *Словник інішомовних слів*. / за ред. О. С. Мельничука. 1-е видання, Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 776 с.
9. Некрилова Г. С. Процес рефункціоналізації як один із шляхів розвитку сучасного міста. *Научный вестник будівництва*. Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2017. Т. 88. №2. С. 45-49.
10. Панченко Т. Ф., Сторожук С. С. Зарубіжна практика впровадження нових рекреаційних функцій на депресивних господарських територіях. *Досвід та перспективи розвитку міст України. Реабілітація міських територій*. Збірник наукових праць. К.: ДП УДНДВПМ «ДІПРОМІСТО» імені Ю. М. Білокозя. 2016. Вип. 31. С. 66-75.
11. Руденко А.О. Світовий досвід відновлення деградованих виробничих територій. *Научный вестник будівництва*. Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ, 2019. Т. 96. №2(1). С. 105-109.
12. Цигичко С.П. *Удосконалення еколого-естетичних властивостей архітектурного середовища великих міст (ландшафтний аспект)*: автореф. дис... канд. архіт.: 18.00.01. Харків: Харк. держ. техн. ун-т буд-ва та архіт. 2007. 20 с.
13. Про внесення змін до Закону України Про охорону культурної спадщини. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2005. № 5. ст.114.
14. *Cambridge Business English Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/revitalization>.

Руденко А. А. ВОССТАНОВЛЕНИЕ ДЕГРАДИРУЮЩИХ ТЕРРИТОРИЙ КАК АКТУАЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС НАСТОЯЩЕЕ. Сегодня остро стоит вопрос деградирующих производственных территорий во всем мире. Начиная с середины XX века, в процессе становления постиндустриальных отношений страны мира сталкиваются с глобальной проблемой деградированных территорий в структуре города, большинство из которых являются производственными. Деформация промышленно-производственного комплекса индустриального периода не отвечает требованиям настоящего и приводит к появлению деградирующих

территорий. В условиях становления в Украине постиндустриального общества появление деградирующих производственных территорий в пределах государства становится очевидной, а на первый план выходят вопросы их восстановления.

Таким образом, задачей исследования является поиск оптимальных путей восстановления производственных территорий в постиндустриальных условиях и формирование основных подходов к восстановлению деградирующих промышленных территорий.

Ключевые слова: глобальный этап урбанизации, индустриальное и постиндустриальное общество, деградация производственных территорий, восстановление.

Rudenko A.O. RESTORATION OF DEGRADATING TERRITORIES AS A CURRENT TREATY TODAY. Today, the issue of degraded production areas

around the world is being urgently raised. Starting in the mid-twentieth century, the post-industrial relations process of the world has faced a global problem of degraded territories in the structure of the city, most of which are industrial. The deformation of the industrial-industrial complex of the industrial period does not meet the requirements of today and leads to the emergence of degrading territories. In the conditions of post-industrial society formation in Ukraine, the emergence of degraded production territories within the state becomes obvious, and the issues of their restoration come to the fore. Thus, the task of the study is to find the optimal ways of restoring production territories in post-industrial conditions and to formulate the basic methods of restoring degraded industrial territories.

Key words: global stage of urbanization, industrial and post-industrial society, degradation of industrial territories, restoration.

DOI: 10.29295/2311-7257-2019-98-4-153-158

УДК 72.01:719

Шарлай О.В.

*Харківський національний університет будівництва і архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; email:Yasik_helene@i.ua; orcid.org/0000-0003-1445-0339)*

ФУНКЦИОНАЛЬНО-СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ ГОРОДСКИХ ОБЩЕСТВЕННЫХ ПРОСТРАНСТВ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ

В статье сформулированы основные структурно-функциональные признаки городского общественного пространства как элемента городской структуры, особенности его деятельностного наполнения, рассмотрен вопрос социальной значимости городских общественных пространств, структура и особенности функционального наполнения, их функционирование и развития.

Ключевые слова: городское общественное пространство, безбарьерная архитектура, ревитализация, плейсмейкинг.

В процессе исторического развития городские общественные пространства переживают трансформации - меняется их функциональное наполнение, степень социализации пространств значительно изменяется, интерес жителей к одним пространствам утрачивается, другие получают высокую популярность и становятся центрами социально-культурной жизни города. Чтобы адекватно учитывать объективные изменения факторов формирования городской среды важно проанализировать структуру и динамику развития основных типов городских пространств.

Эксперты британской компании BOP_Consulting отмечали важность ответственности граждан за свой город и за все происходящее в нем на конференции «Мировые города 2016: Урбанизация и

развитие – планирование и регулирование будущего общественных пространств»: «Доступ к общественным открытым пространствам и их использование является первым физическим и одновременно с этим весьма символическим шагом в сторону расширения гражданских прав и возможностей, увеличения доступа людей к институциональным и политическим пространствам. Хорошо продуманные и ухоженные улицы и общественные пространства приводят к снижению уровня преступности и насилия. Общественные пространства могут сделать города более успешными и процветающими, изменить жизнь горожан и сам образ города. В более общем плане жителям легче проявлять себя в условиях гибкой городской среды, создавая чувство гражданской общности и